

POSTARINA PLACENA U GOTOVOM. **Ovaj dvobroj stoji 2 dinara**

MALI ISTRANIN

GOD. VI

SVIBANJ—LIPANJ 1935

BROJ 9 I 10

Mala pošta

SRDAČNA ZAHVALA PREDSEDNIKA ČESKO-SLOVAČKE REPUBLIKE TOME G. MASARYKA NAŠEM LISTU.

U 7. broju našega »Malog Istranina« mi smo našim čitateljima prikazali veliku ličnost predsjednika bratske Česko-Slovačke republike Tome G. Masaryka, koji je početkom ožujka proslavio svoju 85. godišnjicu života. Tom smo mu prilikom čestitali rođendan i mi u ime malih zarobljenih Istrana i u ime svojih mnogobrojnih čitatelja.

Neki naši prijatelji i pretplatnici u Čeho-slovačkoj (a tih imademo i tamo lijep broj) upozorili su gosp. predsjednika Masaryka na taj broj našega lista. On ga je pročitao i srdačno nam se, posebnim preporučenim pismom, zahvalio.

Tu njegovu zahvalu čuvat ćemo u našem arhivu kao dragocjenu uspomenu.

*

Kukulić Smiljana, učenica IV. razr. osnovne škole na Rabu piše nam:

Dragi gospodine uredniče!

Podmladak Crvenoga Krsta osnovne škole u Rabu priredio je dne 24. ožujka o. g. zabavu, na kojoj je glavna točka bila igrokaz »Izdajica« od Ern. Radetića. Predstava nam je lijepo uspjela. te smo je još jednom opetovali i na godišnjicu oslobođenja Raba, dne 23. travnja. Mi bismo rado uvijek imali još koji komad iz istarskoga narodnoga života, pa Vas molimo, dragi uredniče, da biste nam još koji komad napisali. Mi ovdje u Rabu, u blizini granice rado prikazujemo i gledamo istarske igrokaze. »Mali Istranin« uvijek čitamo, a sada su se mnogi koji dosad nijesu bili pretplatnici, na nj pretplatili. Molimo svu djecu u Jugoslaviji, da bi i oni naučili ovaj lijepi igrokaz i da bi s nama zajedno poradili na tom, da se što više djece pretplati na »Mali Istranin«.

Puno Vas pozdravljaju učenice i učenici IV. razreda osnovne škole Rab.

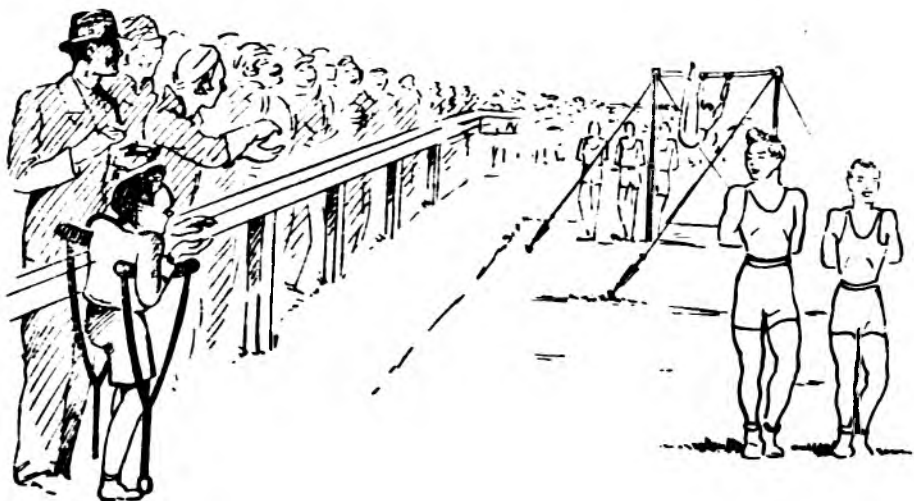
MALI ISTRANIN

GOD. VI ZAGREB, SVIBANJ-LIPANJ ŠKOL. GOD. 1934/35 BR. 9-10

Sokolski dan

Nebo bez oblačka, more bez srha: sve stoji i miruje, kao da pri sluškuje slavi lijepog sokolskog dana. Miločujno igraju zvuci narodne glazbe, živo odskaču izmed bujnog šarenila silnoga mnoštva crvene košulje divnih junaka, što sa sokolovim perjem zataknutim o kalpak stupaju čvrsto, veselo i živo, kao u boj.

Pred njima zastava, a oni, Sokolovi divni, u stisnutim redovima. Ima i sokolica, krasnih, milovidnih. Ima i podmlatka — čitava vojska zdravih, rumenih mališa. Igra glazba, udaraju bubnjevi, ore se poklici i pozdravi. Za junačkom četom lijeva se svijet. Ima ga ko mravlja. Ima ga svake ruke: i domaćega i stranoga. Gledaju stranci i čude se i dive, a našima srce od zanosa bije, prsi se od ponosa šire, duša klikće od milja i sreće.

Stoji stiska i gužva i svak hoće da bude prvi, da bude narodnim junacima što bliže, da ih vidi, da na njih baci kitu cvijeća, da im dobaci pozdravnu riječ.

Samo jedan zaostaje za povorkom: mali Žuvić. Kad je bio posve malen, ušlo mu nešto u nogu i on mora, siromak, da sada na štakama ide. Ali uza sve to mu je lice svježije, rumeno i zdravo, pogled čist i vedar, a usne gotovo uvijek, rasklopljene na osmijeh.

Kroči na svojim štakama i sve se napinje. Hoće što prije da stigne na vježbalište, da uhvati mjesto, odakle će gledati svu slavu današnjega sokolskoga dana. On ide za Sokolima za glazbom, za cijelim onim nepreglednim svijetom.

Eno ih na vježbalištu. Sve je nagrnulo na zgodnija mjesta, odakle je pukao ljepši pogled. Jedini je naš Žuvić ostao otraga. Ali našao se čovjek dobra srca, neki bradati radnik oštra pogleda i širokih pleća, pa će: — Dajte dečku mjesta, da može vidjeti!

Svijet se razmakao i pustio Žuvića naprijed. A Žuvić zahvaljivao onim svojim vedrim pogledom i umiljnim osmijehom.

Započeo vježbe. Ponajprije nastupiše »veliki« Sokolovi. Divno se drže, kao pravi junaci! A kakve li su u njih mišice! Kolika sila! Kolika snaga! Zadovoljan je narod s njima, jer ih neprestano pozdravlja i hvallama obasiplje. Kad su oni svršili i otišli, nastalo je kratko čekanje. Ali posve kratko, jer je malo zatim udarila glazba slavnu sokolsku pjesmu a gotovo u isti mah ukazali se na ulazu prvi redovi malih sokolića.

Silan pljesak pozdravio je mlade junake, a oni, kao da se to njih ne tiče, pod zvukom pjesme stupaju, stupaju, brate, kao da idu na vojsku. Svi su lijepi, okretni i vitki, ali zama: nema ga do njega, do Milana Dorića. Kako je ono pružio noge, izbočio prsi, podigao glavu! Ama Kralević Marko!

Sasvim sićušan oblak munu inače vedrim Žuvićevim čelom. Taj Milan Dorić zadirkuje u njega, gdje samo može. Ljuti ga, što mu učitelj njega, Žuvića neprestano iznosi kao primjer.

— Gle, kako si to napisao! Pa niti čitati ne znaš! Zašto se ne ugledaš u Žuvića?

Kadgod bi tako govorio učitelj, Žuvić bi u Milanovim očima zamijetio nešto nedobra. A to je njemu, ubogaru, smućivalo dušu. I bio bi najvolio, da ga učitelj ne hvallja. Bože moj! umovaše dečko, nisu ni drugi toliko krivi, što sve ne upamte. Živahni su, imadu zdrave noge, pa trče amo tamo. On to ne može, za to mu je knjiga mila drugarica. Da su i u njega zdrave noge, bogzna bi li i on bio tako valjan dak. Ali opet ne bi ni Milan smio, da onako s njime postupa. Eno juče mu je sakrio štake, prekjuče mu je podmetnuo štapić, a ma tko bi nabrojio sve, čime ga onaj lijepi sokolić progoni i napastuje.

Nego i taj je oblačić brzo uminuo a Žuvićeve su oči i opet čisto i vedro gledale ispred sebe i to ravno u Milana, koji je u taj mah svraćao na sebe svačiju pozornost. Lagan kao pero digô se na preču, i eno ga, gdje neobičnom spretnosti i lakoćom izvodi prelijepe ali i preteške vježbe. Gipko mu se tijelo svija poput svježih prutića i sve se vrti i vrti, dok se na jednom ne uzvine nogama u vis. Gledaoci zadržavaju dah. tihi marmor udivljenja zabrujao uokolo, Žuvić stajao kô prikovan i gledao, gledao. . . I suza mu zasjala u oku, ali ne od zavisti, već od duboke tuge. — Eh! da je i meni onako. . . A i žao mu je bilo, što ga onaj divni i jaki dečko ne voli. Što bi on dao onako slab i nevoljan, da mu se je kadšto prisloniti o krepka ona ramena i pomišljati: — Evo, imam i ja, tko će me u potrebi braniti i štiti. Milo je biti uz ovakova prijatelja! Gle, kako se samo vinuo nad prečom! A ma pravi sokô, vesela mu majka! I eno, sve mu se divi, a i zavrijeđuje. U duši maloga Žuvića raslo udivljenje i kao što se čaša kad je prepuna, prelije, tako je i njegovo maleno srce nabujalo i zaboravivši na sve uvrijede, što mu ih je Milan nanesao, njegove su se malene i slabašne ručice prve složile i živo zapljeskale. Ali kako se pri tom nešto suviše razmahao, pomakle mu se štake, on se zanjiše, i lupi glavom o

ogradu. Na bolni njegov jank uskomešao se svijet. Uхватili dečka i ponijeli ga u pokrajnu sjenicu, gdje su mu isprali ranu i ostavili ga sjedeći na klupi.

Malo se je iza toga oborene glave došuljao do sjenice Milan. Pripovijedali mu, kako mu je ubogi mališ zapljeskao, pa mu se jadnome desila ona nesreća. Čuvši to Milan, počuti kao nekakav ubod u srce i više nije imao mira. I eto ga sada, gdje se vrti oko sjenice i traži u duši način, kako bi se približio drugu, koga je toliko puta rastužio.

U neke se ofunači i ude u sjenicu.

— Boli te još?... upita malo ne plaho i sjedne na klupu ukraj Žuvića.

Žuvić se lečne, pogleda Milana onim svojim čistim i vedrim očima i bilo mu kao da sniva. Milan! On da ga pita, je li ga još boli!

Ali se ubrzo razabere i odvrati.

— Proći će... U isti mah mu se na usnama ocrta ona, njegov blagi osmijeh.

— Lijepo je tebi danas, Milane. Mnogo si ubrao hvale. Svi smo ti se divili, svi. Pa i zavrijeđuješ.

Milan obori oči, te će nekuda smučeno:

— Ne zavrijeđujem, Žuviću. Ja sam tebe mnogo puta uvrijedio — — i ljutio — —

— Ostavi, mahne Žuvić rukom, ono je bilo iz šale — ja to znam — — Slušaj Milane, kako lijepo igra glazba...

Na vježbalištu su i opet igrali sokolku.

— Lijepo je vama svima, Milane. Biti sokô — koje li sreće, za vas. za nas, za cijelu našu otadžbinu!

Vi ste naš ponos, naša slava, naša dika...

Milan mu uhvati ruku.

— Žuviću, ti mi praštaš...

Žuvić kao da je prećuo, podigne na nj svoje dobre oči i reče:

— A nitko vas ne voli tako, kao mi ubogi slabići. Vi ćete biti naša pomoć, naša obrana... Milane, hoćeš li me za prijatelja? To je moja velika želja... Vidiš me, kakav sam ti jadan i nemoćan.

Milanu se nakrivi lice, u očima mu zasjale suze.

Te su suze blagoslovile i za navijek zapečatile divno prijateljstvo međ ubogim, kljastim sirotanom i malim junačkim Sokolom.

Viktor Car Emin

Naranča

Učitelj:

Ded, Ivice, kaži! Što ti na um pade,
Kad ti jutros ujak tu naranču dade!

Učenik:

Bekoh: Baš je lijepa, al' je li i slatka?...
Dvije će kriške dobit sestrice mi Zlatka.

Učitelj:

I na drugo nisi pomislio tada?

Učenik:

Nisam... Al sad nešto meni na um pada.
Okrugla je; na njoj mrežasti nabori;
Splosnuta je malko i dolje i gori.
A takva je, bogme, naša zemlja stara:
Nabrano joj čelo bezbroj borâ šara!
Okrugla je; gori i dolje zgnječena,
A te točke jesu dva pola ledena.
Do stožera nije lako utrt puta,
Jer je tamo pustoš, mrak i studen ljuta.
— Kad ću povuće ertu, a polutnik to je;
Na njemu se ljudi i sred zime znoje.
Još dvije crte vučem preko kore ove,
Gle, sad obratnike, lijepe prstenove!
Ugodno na njima na zemljici živiš:
Jeseni se blagoj i proljeću diviš.

Učitelj:

Evala ti, Ivo, na govor pametni!
Sad voće oguli, krišku na zub metni.

Učenik:

Naranča je puna soka sladanoga;
To je žednom piće, a gladnome hrana.
A iz zemlje sila ognja vatrenoga
Iz čeljusti bije strahotnih vulkana.

Vladimir Nazor

Lepirica

(Po tuđem izvoru)

— Eto pelivana, eto pelivana! — puste vike u selu.

I pelivani koracali kao kraljevi u svojim crvenim majama, a na njima sve zlato i drago kamenje. Sve krivo, i zlato i drago kamenje, ali pod suncem sve je to sjalo kô alemje pravo.

Pred njima išla djevojčica. Bilo joj desetak godina. Plavokosa i bijele puti kao snijeg: — pravo anđelče božje.

— Kako se zoveš mala? — upita je znalična seljanka.

— Lepirica — odvrati dijete i ljupko se nasmija.

Kad se okupilo dosta svijeta, najavi lakrdijaš piskutljivim glasom, da će na večer biti predstava na seoskom glavnom trgu, gdje se već dizao šator.

I pod večer sve je pohrlilo u šator, da vidi komedijaše i malenu krasnu Lepiricu.

Pelivan zabubnja, a Lepirica u crvenoj maji i bijeloj sniježnoj odjeći poskoči na užu. Ona je plesala lako poput ptičice, nadvila ruke nad glavu i slatko se smiješila svjetini. Gombač se vrtio na priječki, a junak je dizao utege i željezne šipke.

Predstava se završila, a dobri se seljani razišli veseli i zadovoljni.

Pelivani pobrojili novce. Bilo je u svemu tridesetak dinara i poslaše malu u selo, da novac promijeni u tri komada po 10 dinara. Društvo podo na večer, a sitna curica u selo. Kad promijeni novce, vrati se u šator, da pospremi konopce, priječke i sprave. To joj bijaše posao svake večeri poslije priredbe.

Sitna curica bijaše sirotica bez majke i oca. Pelivani je nadoše jednom samu na nekom seoskom drumu, pa je sa sobom uzeše. I brzo nauči sirotica njihove majstorije.

Kad je plesala činila se malenim metuljem, pa je i zato prozvaše: Lepiricom. Ona je radila, što je mogla, a pelivani je za uzdarje bili i zlostavljali. Jadnica bila je samo sretna, kad je legla na slamu i sanjala o rodnome kraju i mrtvoj majci.

Lepirica je obavila svoj posao u šatoru i pošla prema velikoj kočiji, gdje je večeralo društvo. Bila je gladna i nestrpljivo je čekala svoj komadić crna kruha.

Pelivani je čekahu u razgovoru.

— Novce, novce — zaviče lakrdijaš — amo novce...

Lepirica htjede da izvuče zamotak iz maje. Novaca nije bilo. Sirotica pogleda ukolo prestrašena i drhtava.

— Novce — zatuži djevojčica — valjda sam ih izgubila.

— Izgubila!? — povikaše svi pelivani. Izgubiti trideset dinara!

— Derište, ajde po novce! I rinuše je u mrak.

Lepirica potrči po svim puteljcima, kud je bila prošla, gledala i tražila po svim kutovima, po smetištima, tresla se i plakala od jada i tuge. Uzalud! Nije našla novaca...

Pelivani je čekahu nestrpljivo. Sirotica zaviri kroz okance. Cijelo je društvo psovalo i klelo. Djevojčica probljedi i protrnu, ipak pokuca lagano. Gospodar joj otvori. Lepirica je drhtala kao plaha ptičica.

— Dakle? — upita je.

— Ništa — odvrati mala.

— Nijesi ih našla? — i udari je žestoko.

— Nesrećo! — zaurla gombač i udari je šakom tako, da je bijednica pala. Gospodar odrine sina, pa uhvati Lepiricu, te je svuče. Njezina leđa bijahu sva modra i izbijena, ali to ga ne ganu. On je stade tući konopom dok joj ne navri krv iz mnogih rana. Izmrevarenu baci je na slamu a blatni i smradni zakutak, gdje je ležao društveni pas Lisan. Lepirici se činilo, da će umrijeti od boli, ipak je od straha šutila i skupila se uz Lisana... Gospodar ugasi lojenicu i još joj jednom dobaci:

— Crkni marše!.. I svi utihnu u kočiji.

Lepirica je gutala jecaje, a nije mogla zaspati od puste boli. — Da pobjegnem — pomisli. I stade sanjati o zavičaju, o majci o najranijim dnevima. Obuče se polagano, podraga psa, da ne zalaje i otvori vrata... Bijaše na putu. I udari u bijeg preko mirne i osamne poljane. Jaćao ju strah, da je ne ulove. Trčala je i trčala i napokon padne na rosnu travu već daleko od sela. Noć bijaše mirna. Zvijezde sjale na nebu, a šturak se javljao svojom pjesmicom. I Lepirica umorna i gladna usnu. Dugo je spavala. probudiše je čudni cjelovi. Lisan, društveni pas, lizao joj ruke.

— Lisane — i mala zagrlji samilosnog psa i zaplače ljuto.

Lisan je gledao upravo snuždeno svojim velikim očima jadnicu malu i stade joj opet lizati ruke... Lepirica htjede se podići, ali nije mogla od slabine i gubika krvi i padne opet na zelenu travu... Kad su se prve sunčane trake nasmijale svijetu, Lisan je čudno buljio u siroticu malu, koja se nije mogla više nikako probuditi. Došla je po nju sigurno majčica da je odvede u svete krajeve mira.

R. Katalinić Jeretov

Tri klupe

I.

Ala je nestašan u svojoj klupici taj mali nemirnjaković Nikica. Gdje ti je on sa svojim mislima, dok učitelj pripovijeda, a ostala djeca onako pozorno slušaju? Ko zna, kakva mu se nepodopština mota po glavi? Izvadio svoj mali nožić, pa počeo na klupi rezuckati pisaljku. A to škripi, da te srsi prolaze! Učitelj ga opominje, Nikica se za čas smiri. Ali što je pusta dosada! One lijepe priče učiteljeve njega se baš ni malo ne doimlju. Opet mu misli letaju, što ja znam kuda, a pri tom neprestano rezucka nožićem po klupi. Učitelj mora ponovno stati, da ga strogo pozove na red. I opet se Nikica za čas dva primiri.

Do njega sjedi drug, pa najednom skoči i vrisnu. Šta je? Nikica ga ubo nožićem, ali sasvim malko u stranu. Nije htio, kaže ugursuz mali... E, sad se nije moglo proći bez kazne...

I tako mu u ludo prolaze dani u školskoj klupi.

Učitelj kima zabrinuto glavom. Šta li će jednom biti od toga mališa kad odraste, a ostane kakav je sad — nemiran i nemaran?

II.

Noć je mjesečinom obasjana.

U gradskom perivoju šušte lišće.. Inače je ukolo sve tiho, nigdje žive duše. Ali gle! Tko je ono klupi u onom skrovitom kutu? Tko je onaj jadnik, te nema gdje da položi umorenu glavu, nego tu na tvrdu klupu gradskog perivoja?

To je negdašnji naš Nikica, sada kalfa Niko. Pogledaj one otrcane haljine na njemu, one cipele, iz kojih vire prsti! Po strani mu torba — prosjačka torba. Da — jer one suhe korice hljeba u njoj naprosio je Niko.

U školi je slabo prolazio, jedva se protukao. Otac ga dade u zanat. Ali i tu je bio lijen i nemaran. Kao kalfa izmijenio je jedno desetak majstora. Od svakoga je brzo otišao. Ili se nije svidio on majstoru, ili majstor njemu. Tako se potuceao po svijetu od nemila do nedraga, prehranjujući se ponajviše onim, što bi mu koja milosna ruka udijelila, a noćujući, gdje prije stigne. Uzglavljem mu je ponajviše bila crna zemlja, a pokrivačem

zvjezdano nebo. A noćas eno ga na sasma neobičnoj postelji — na tvrdoj klupi gradskog perivoja.

Šta li će još da bude s nesretnim Nikom, pode li tim putem dalje.

III .

... I eno ga opet na klupi: blijed, shrvan, iznemogao... Nije čudo što je blijed, nije čudo što mu koljena dršću, jer je klupa, na kojoj sada nesretnik sjedi — optuženička klupa.

Šta se to desilo?

Potucajući se po svijetu nabasa jednom u sumrak na jednu kuću gladan, žedan i umoran. Unide. Soba otvorena, ali u njoj ni žive duše. Pričekat će malko, doći će tkogod. Ali nema nikoga. Obazire se po sobi. U jednom kutu stoji ormar na pola otvoren. Zaviri. U ormaru srebrene žlice i nešto zlatnine. Prilika je zgodna — nema nego samo pruži ruku... Čuj! Ide li tkogod? Ne ide nitko... I on pruži ruku... Ali u taj isti mah stupi u sobu domaćin. Najprije se lećnu, ali onda skoči ko bijesan naprijed i prije nego li se mogao Nikola i snaći, spopane ga za grkljan i počne vikati:

»— U pomoć! Lopovi upali u kuću — tati, razbojnici! U pomoć!«

I snažnom rukom pritiskao mu grkljan. Nikola izbuljio oči, nestaje mu zraka. Zadavit će ga... »Pusti me!« istisnu kroza zube. Ali, onaj ne pušta, već jednako više »u pomoć!«. Nikola se otima. Već se čuje buka sa dvorišta.

U tom se njih dvojica dohrvaše do stola, na kom je ležao nož. Nikola ga spopadne, zamahnu, udari... Gvozdена šaka popusti — i Nikola skoči kroz otvoren prozor na cestu...

Eto za što dode na tu nesretnu klupu.

Bi li svega toga bilo, bi li on sjedio sada na toj klupi zločinaca, da je nekad — e gdje su ona pusta vremena! — bio drukčiji na onoj klupi nevine djece — na školskoj klupi?

... U sudnici sakupilo se mnogo svijeta, da čuju osudu. U jednom se polutamnom kutu stisnuo starac sijede brade i pognutih leđa. To je nekadašnji učitelj malog Nikice. I sada kao nekad tužno kima glavom i sa staračkog obraza otire suzu...

Vrane

Vrane, vrane, crne vrane
Svud su krajem pale,
Pune su ih uz obale
Litice i grane.

Sa obala grakću, lijeću
U daleke strane —
Pa se opet po drveću
Spuštaju na grane.

I njišu se jata vrana...
Sa naših vrleti
Ko da smrt nam crna prijeti
S uznjihanih grana.

Nek se njišu — pod omarom...
Vrane — crne vrane —
Neće našem hrašću starom
Prelomiti grane!

Jos. A. Kraljić

Iz mojeg dnevnika

1. Domovina

Javi se na dužnost u mojoj školi nova učiteljica za talijanski jezik. Poznaje nešto i naš jezik. Uvedem je u razred.

— Djeco, vaša nova gospoda podučavat će vas u talijanskom jeziku. Budite dobri i marljivi kao što ste i dosada bili. Slušajte je, ona će vas naučiti mnogo lijepih i korisnih stvari.

Pozdravila učiteljicu, zaželim joj sretan rad i napustim razred.

Ne prode ni pet časaka i neko pokuca na vratima mog stana.

Otvorim. Ude ona, učiteljica, usplahirena i ljutita.

— Nemirni su i prkosni, ne mogu ništa da radim. Vrijedaju me. Dajte da ih ukorite.

Podem u razred. Svi su mirni. Tužno me gledaju.

— Što je to, djeco? Kako se to ponašate?

Srećko ustane i reče:

— Pitala nas gospoda kako se zove naša domovina, a ja sam joj odgovorio:

»Al' oči mu uzdignute
Okrenu se, oj onamo,
Gdje od drage domovine
Svako jutro sunce sine
Tamo želim biti, tamo!«

Gospoda se počela ljutiti na mene što joj to govorim a i udarila me. Moji drugovi, Joso i Đuro, su joj rekli da me ne smije tući, jer smo učili napamet tu lijepu pjesmu.

Okrenem se gospodi i zamolim je da oprostí Srećku. Preporučim djeći ponovno da budu valjana i poslušna i odem. Otišao sam sa gorčinom u duši i sjetih se riječi barba Rike:

:Svaka majka tvoja danas ljuto cvili,
Gdje povija roblje i gdje goji sina:
Što prije za Nijemca, danas za Latina.«

2. Neće da bude među njima.

Molitva se svrší.

— Jesu li svi došli?

— Jesu, gospodine učitelju!

— Dobro. A sada na rad!

Obuka otpoče.

Vrata se otvore i u sobu stupi mali Pero. Pozdravi me i reče:

Vani čeka Stojan Ivankov. Želi da dode k nama u školu.

Otvorim vrata i pozovem ga.

Ude. U sobi nastane muk. Sve su oči malih rodoljuba uprte u njega

— Što želiš, Stojane?

— Lijepo Vas molim da me primite u vašu školu. Ja tamo, među njima ne mogu da budem. Oni me mrze i preziru.

Medu učenicima nastane komešanje. Na njihovim licima vidim zadovoljstvo.

— Ne mogu da te primim Stojane. Ti moraš zamoliti oca da te on amo dovede.

— Ja sam molio tatu da samnom dođe, ali se on boji osvete.

— Osveta, osveta, Stojane moj! Ta čeka mene i sve nas ako te primimo.

— Ne, gospodine učitelju, vi ne smijete da stradate. Ja ću opet tamo, ali ću uvijek misliti na vas.

Mi ćemo ti Stojane svakim danom pokazati naše zadaće, javi se Đuro, pa ćeš tako biti naš, među nama.

— Hvala ti, Đuro, — odgovori Stojan, pokloni se, zajeca, i ode.

3. Pišu učitelju.

Odveli su im učitelja u zatočenje. U radu ga zamijenila učiteljica.

— Zna li što o našem učitelju? — upitaju ju učenici drugog dana. Kud su ga odveli?

— Ne znam, djeco. Još nismo primili nikakvih vijesti o njemu. Čim nešto doznamo pisaćemo mu da ga utješimo.

Učiteljica ih pazi i miluje. Zavoljeli su je ko pravu majku. Slušaju je i poštuju. Marljivi su u radu. Sretna je i ona među njima.

— Naš se gospodin nalazi u V. i lijepo Vas pozdravlja — obavijesti jednog jutra učiteljica svoje miljenike.

— Gospodo, hoćemo li mu danas pisati nešto? — upita Ivica.

— To sam i ja mislila. Naše će ga pismo obradovati, pa će lakše snositi muke i patnje.

— Dozvolite mi da ja pismo sastavim, zamoli Srećko.

— Dobro. Dok mi budemo čitali ti sastavi pismo. Srećko istragne list iz pisanke, zamisli se časkom i poče da piše:

»Dobri naš učitelju! Primili smo Vaše pozdrave. Hvala Vam. Naša nam je gospoda dobra kao što ste i Vi bili. Uvijek razgovaramo o Vama. Mi molimo dobrog Boga za Vas. Marljivo učimo. Svi Vas najsrdačnije pozdravljamo. Vaši zahvalni učenici.«

— Ja sam gotov, gospodo!

Srećko pročitao pismo.

— Dobro si napisao. Sada se potpišite ti i Milan u ime svih drugova.

— Molimo, svi ćemo se potpisati, navališe učenici.

— Dobro, potpišite se svi.

Drugog dana pozovu učiteljicu u komandu. Na stolu je ležalo pismo njezinih učenika.

— Šta vi to radite u školi sa vašom djecom? Ko je pisao ovo pismo? Zar vas za ovakav rad plaćamo? Ako se još nešto slična dogodi, znajte, da ćete snositi i punu odgovornost.

— Djeca su me zamolila da se zahvalimo na pozdravu njihovog učitelja. Mislim da se nisam ogriješila o nikakav zakon, kad sam im to dozvolila. Dječju zahvalnost prema svima, a osobito prema učiteljima, treba njegovati i poštivati.

— Dosta, dosta tih priča. Zahvalni morate biti nama, a i na to djecu upućivati, a ne bodriti neprijatelje Italije. Možete ići!

4. Neće da uzimaju njihovu hranu.

Svršila obuka. Dva vojnika čekaju na ulazu škole sa kotlom hrane. Učenici se svrstaju u red. Svaki izvadi svoj lončić da primi obrok. Poče dijeljenje hrane. Brzo je to išlo. Ja prisustvujem dijeljenju i pazim na red.

Ivo i Milan se nešto dogovaraju.

— Ajde, djeco, žurite se kući! Roditelji čekaju na vas.

*

* * *

Popodne istog dana radim sa onim manjima. U razred ude vojnik i naloži mi da odmah dođem u komandu.

Djeca me sažalno pogledavaju, ali čitao sam u njihovim pogledima:

— Ne bojte se, mi smo s vama.

Podem.

— Zar tako nagradujete naša plemenita djela, vi šćavi? — reče mi komandant.

— Ne razumijem, gospodine kapetane, o čemu se radi!

— Ne hinite, ne lažite, vi ste svemu krivi. Vi ste djecu nagovarali da izliju i prospu danas hranu. Zar mislite da ćemo mi za pse i mačke da toliko trošimo?

— Gospodine, nemojte tako, molim vas. Ispitajte moju krivicu, i, ako sam kriv pripravan sam da snosim i posljedice.

— Marš, napolje! Barbari ste bili, barbari ćete ostati. Ali pazite i znajte, da je Italija moćna i jaka. Ona će vas prvesti pameti i poštivanju reda i zakona.

Otišao sam. Među mojim najmanjima našao sam snagu, utjehu i mir.

Nadmudrivanja

(Šaljiva pitanja)

1. Kad je čovjek u kući bez glave?
2. U crkvu te vabi i zove, a sam nikada ne ide u nju; tko je to?
3. Tko dođe u jutro najprije u crkvu?
4. Ti vidiš ono nešto da je u vodi, a znaš da nije mokro; što je to?
5. Slijepac je vidio zeca, gdje trči. Hrom je skočio za njim da ga uhvati, a jedan goli čovjek je uzeo zeca i turio ga u džep. Što je to?
6. Što ćeš naći samo jedamput u zraku, a ne ćeš ga naći ni u vodi, ni u ognju a ni na zemlji?
7. Čemu se svako jutro najviše bližamo?
8. Koji je onaj čovjek, koji pred sebe gleda a natrag vidi?
9. Koja životinja ima kosti izvana, a meso iznutra?
10. Neki dječak sjedio je za stolom i jeo. Što je više jeo više je imao. Najzad je sve bacio kroz prozor. Što je to?

(Odgovor vidi na str. 149)

Krv nije voda

God. 1813 dogovoriše se Austrijanci i Englezi, da potjeraju Francuze iz naših krajeva.

Brodovlje se engleskoga admirala usidri pred Lovranom, austrijski general Nugent gurne Francuze iz grada Rijeke i postavi topove na kašteo u Veprincu, ali se ne usudi dalje preko gore Učke. Francuzi se dizahu na njega iz Pule i Rovinja.

Kapetan Lazarić, rodom iz Trsta, ali porijeklom Istranin, dode k njemu te mu reče:

— Daj mi, generale, 47 Hrvata varaždinske pukovnije i 7 konjanika, pa ću sam preko Učke. Poginem li, ne zaboravi kapetana Lazarića.

— Junače, kušaj sreću! — odgovori mu general. Onoga istoga dana prevali Lazarić sa svojom četicom visoko bilo Učke gore.

Uz jeku bubnjeva i truba spusti se Lazarić niz obronke Učke, prođe kroz seoce Vranju te se zaustavi ispod gradića Boljuna. Težaci su ostavljali kuće i njive i hitjeli sa svih strana k mladome kapetanu.

— Istrani — govorio je kapetan kmetovima — lani je francuski car Napoleon Veliki prodro s ogromnom vojskom u daleku Rusiju. Rusi su zapalili svoj veliki grad Moskvu, samo da ga Francuz ne osvoji. Studen, glad i ljuti ruski Kozaci uništiše Napoleonovu vojsku. Pobježe car iz Rusije, a sada se svi narodi dižu, da se oslobode francuskoga jarma. Zar ćete samo vi robovati i nadalje Francuzu?

— Nećemo! Nećemo! — kliknuše kmetovi.

— Ustanite dakle i krenite sa mnom protiv francuskih četa!

— Ali će noćas francuski pukovnik Špring stići iz Pule i ući u Pazin sa 1100 momaka i mnogo topova, — reče neki starac.

— Pa što za to? — klikne Martin Novljan. — Ta nijesmo li mi Istrani? S nama, s nama, tko nije kukavica!

Zvona zvone i zveči oružje po svim selima okolo boljunskoga polja. Težaci se laćaju sjekira, vila i svojih starih pušaka. Martin Novljan stupa na čelo kmetova; kapetan Lazarić jaši na konju i vodi prema Cerovlju i Pazinskim Novacima svoju malu vojsku.

. . .

Bilo uoči bitke. Francuske se čete odmarahu u Starom Pazinu, a Lazarićevi ljudi na brijegu ispod Lindara. 200 istarskih težaka protiv 1100 francuskih vojnika s puškama i topovima. One iste noći ušulja se Martin Novljan obučen u prosjačko odijelo u francuski tabor. Začudi se Martin, kada vidje, da su francuski vojnici većim dijelom Hrvati, graničari iz Otočca.

— Ej prosjače! S kakvim ćemo se dušmanima sjutra potući? — reče mu neki graničar.

— S Hrvatima, otpovrne Novljan.

— Čujte, ljudi! — vikne vojnik drugovima. Ovaj čovjek veli, da ćemo sjutra udariti na rođenu braću.

Cijeli se tabor uskomeša i svi potrčашe, da vide i čuju Martina. Martin smjelo pogleda u mrka lica i guste brkove graničara, pa strgne sa sebe prosjačko odijelo.

— Braćo, — reče, — ja nijesam prosjak. Kmet sam i vojnik kapetana Lazarića. Ulovite me i smaknite me, ako sam vaš neprijatelj!

— Ja ne lijem krvi bratske! — odgovori graničar.

— Ali sutra, nastavi Martin, — vi ćete udariti na braću svoju, jer to hoće Napoleon, car tudinac, kojega na silu služite. Ljudi, nemojte tako, jer krv brata svojega vapi do neba.

— Istranine, — odgovoriše vojnici, — idi i reci kapetanu, da mu graničari poručuju: krv nije voda!...

One iste noći digoše se graničari i prijedohu pod puškom u tabor Lazarićev.

. . .

Sjutradan potuče kapetan Lazarić svoje neprijatelje pod Lindarom. Još gori jad stigne Francuze u dolini Berma. Videći da im nema spasenja, predade se Lazariću velik broj zarobljenika. 900 momaka i 27 časnika.

U bijegu bijahu Francuzi bacili dvojica kola puna velikih taneta topovskih u Jamu Pazinsku.

God. 1816 pokupiše u Pazinskoj Jami francuska taneta i podigoše njima spomenik u slavu ovoga događaja ispod crkve otaca Franjevaca u gradu Pazinu.

Iz nekadašnje Treće čitanke za hrv. opće pučke škole u Istri

Nije vrijedan...

Nije vrijedan da ga sunce grije
ko ne voli svoga roda,
komu od svih riječi nije
najmilija riječ — sloboda.

Ko za svoju rodnu grudu
nije spreman život dati,
nije vrijedan slatke hrane,
mlijeka što mu daje mati.

Ko za pravdu boj ne bije,
tiraninu ne prkosl,
kukavica — vrijedan nije
ni da ljudsko ime nosl.

Gabrijel Cvitan

Siromah učitelj

Ni danas nisu, djeco, vaši učitelji dovoljno nagrađeni za svu onu muku, što je s vama imadu. Nekoć je bilo i gore. Prolazili bi mjeseci i mjeseci, da siromah učitelj ne bi primio ni dinara plaće. Životario bi pak od onoga, što bi mu ljudi donijeli na dar. Čujte ovu na oko veselu, ali uistinu vrlo tužnu zgodu.

Dogodilo se to u maloj školici nekoga zabitnoga sela. Učitelj je upućivao djecu u odbijanje, a da ga bolje shvate reče im:

Pomislimo, da ja imadem u žepu 35 dinara.

— Ali gospodine, Vi ih nemate, zavapi u jedan glas nekoliko deranđića.

Učitelj će na to:

— Rekao sam: pomislimo, pomislimo samo — a nisam rekao da ih imam. Pomislimo dakle, da imadem...

— Ali nemate ih, gospodine učitelju, upadoše i opet oni vragoljani. Samo što ih je sada bilo više i što su se svi grohotom smijali.

Učitelj se nije ljutio. Nekuda tužno zamahne rukama, kao da im veli neka se primire. Po tom prihvati:

— Moja djeco, vi me žalostite veoma. Ne možda zato, što me podsjećate da sam siromah, ne, ne... Mi smo ovdje svi, nažalost, veliki siromasi. Vi dolazite amo u školu poderani, a i po snijegu bosonogi. Ja pak, malo ne gore od vas. Ali bijeda nije nikakva sramota ako nije griješna. To jest, ako radimo pošteno i svim silama, da je uklonimo. Ali ja nisam išao za tim, da vam o tome pripovijedam. Ja sam htio da vam pomognem, da lakše upamtite i shvatite. Ja sam vam rekao, da pomislimo, da ja imadem u žepu 35 dinara.

— Ali vi ih nemate... oču se sitni ovog puta sasvim osamljeni glasić.

— Prestani! viknuše ostali, pa se svi srditi okrenuše spram onoga, koji je onako kruto i tvrdo upao starom učitelju u riječ. Kao rak zarumenio se maleni krivac, pa se sav zastiden skrutio u svojoj klupi.

A učitelj pošto je časkom onamo pogledao onim svojim dobrim očima, ponešto vlažnim od unutaršnjih suza, pruži svoje suhe i drhtave ruke prema košarici, što je bila na stolu. U onu se košaricu spremali maleni darovi, što su ih, po starom običaju onoga sela, donášali učenici svome učitelju. Bilo je tu po koje jaje, malo boba, pasulja, po koja ja-

buka, sve sitni darovi, kojima su oni dobri ljudi htjeli, da donekle ublaže veliku učiteljevu bijedu. Sav blijed u licu izvadi učitelj pregršt suhих smokava i pokazujući ih djeci na dlanu, progovori glasom drhtavim i tužnim.

— Pomislimo, da ja imam u ruci trideset i pet suhих smokava...

Sva su djeca zadržala dah i slušala ozbiljno i pomnjivo. Neki su dapače i tiho zaplakali nad bijedom svoga siromašnoga i dobrog učitelja.

Buzet*)

Oko grada zelena poljana:
Vrtlič, pašnjak, njiva izorana;
Mlada trava na vjetru se njiše
I majčina dušica miriše.
Uz puteve sred guste živice
Sakrile se ptice i ljubice.
Tiha voda teče put zapada
I napaja stabla, grmlje, stada.

Naokolo brda i planine
Podigle se nebu u visine,
Munja st'jene Oštrom vrhu bije
Jašmovicu crna magla krije,
Kad pod njime usred zimske bure
Gvozden-kola zvižde, tutnje, jure.

Gle sad sela po planinskoj kosi!
Svaki brijeg gradić jedan nosi.
Sve to u dô zuri sa visoka:
— Oj, Buzete starino od oka,
Na brdu si usred polja stao,
Zidinom se surom opasao.
Davnu slavu sv'jetu pripov'jedaš,
I s glavice u dolinu gledaš,
Kako Mirna pod tobom se vere
I br'jegu ti prašne noge pere.

Vladimir Nazor

*) Lijep gradić u Istri.

Robijaš br. 448

Na stotine je i na tisuće najboljih sinova naše Istre napunilo talijanske tamnice, samo zato, što se nijesu htjeli odreći časnog slavenskog imena svojih otaca i slatkog jezika, kojem su ih učile majke.

Pedest i šest naših najvrijednijih Istrana Hrvata i Slovenaca platilo je glavom svoju ljubav do Jugoslavije i do Istre, a njihov je jedini i najveći grijeh bio taj, što su ostali vjerni svome rodu i narodu. Najsvjetlije zvijezde među tim mučenicima su Vladimir Gortan i neumrla četvorica s Bazovice.

Jedan od neprojenih tisuća nepoznatih junaka i mučenika istarskih je i naš prijatelj Ante Iveša, tajnik nekadašnjeg Političkog društva za Hrvate i Slovence u Istri i dugogodišnji urednik bivše »Istarske Riječi« u Trstu. Otrgnut od svoje obitelji on je punih pet godina čamio u talijanskim zatvorima, ne videći nikada sunca Božjega drukčije nego kroz rešetku.

Mi smo ga zamolili, neka bi nam za naše mlade čitatelje napisao nekoliko redaka o svom tamnovanju i on se rado odazvao našoj zamolbi.

Zamoljen od svog prijatelja, urednika »Malog Istranina« da mu nešto napišem o doživljajima na robiji, hoću da iznesem par crtica iz nedavno prošlih, ali u duši često proživljavanih dana. Činim to iz razloga, jer znadem, kakovom ljubavlju prijatelj Radetić uređuje ovaj lijepi list i nikad ne mogu da zaboravim, koliko je on meni kod »Istarske Riječi« u Trstu pomagao svojim lijepim pripovjestima i kakvom ih je nasladom naš narod u Istri čitao. Svaka njegova riječ je suza nad gorkom sudbinom naše Istre ili izraz tople ljubavi do one naše crvene zemlje, kršnog krasa, plodnih vinograda, šutljivih maslina, mirisnih gajeva lovorike i čistih glavica obraštenih kaduljom. A da i vi, mali čitaoci »Malog Istranina« što žarče uzljubite onaj komad naše domovine i pratite prilike u Istri ja vam evo iznosim ovih par crtica.

Kako sam bio uapšen.

Kad sam u listopadu mjesecu 1929 bio uapšen nisam ni iz daleka slutio da ću dugogodišnjom robijom morati ispaštati svoje slavensko porijeklo i onaj tihi nacionalni rad, koji se i onako razvijao pred očima policijskih vlasti. Moj stan bio je često predmetom policijskih posjeta i premetačina tako da nije bilo u ormarima ni mojega, ni ženinog ni dječjeg rublja, koje nije prošlo nekoliko puta kroz ruke policijskih agenata, a tako ni jedne knjige, ni papirića. — Ali onog dana premetačina je trajala mnogo više nego obično — od 7 do 11 sati ujutro — I kad su pregledali svaki kutić u stanu, skinuli slike sa zida, i rastavili ih te gledali, nema li između slike i kartona kakav tajni spis te konačno natrpali dvije vreće sa zaplijenjenim knjigama i rekli mi da ih slijedim, razumio sam odmah, da mi se nešto teška sprema. Izljubio sam se sa svima, Žena je grizla usnice, ali nije htjela da pokaže pred onom šestoricom »žbira« ni svoje boli, ni svoje slabosti. Moj sinčić Miloš imao je pet godina i on je samo buljio u tuđe ljude, koji samo tuđim jezikom sa mnom govore i koje moram slijediti. Osjećao je, da se nešto moralo govoriti pa me

suznih očiju pitao, kamo idem. Najteže mi je bilo sa malom mojom kćerkicom Sonjom. Ona je imala samo osam mjeseci. Kadgod sam dolazio kući ona je dizala ruke i morao sam je uvijek uzeti u naručaj i njome se igrati. Sada na rastanku držala ju je na rukama služavka. Jedino je služavka plakala. Uzeo sam je u naručaj, malko je po običaju njihao, izljubio je i predao natrag služavci. U onom času osjetio sam, kao da mi je nešto strašno palo na srce. Ostavio sam ih da se rasplaču, kad budu sami i okružen pratiocima sišao sam na ulicu. Odveli me na kraj grada u neku karabinijersku (žandarsku) postaju. U ćeliji sam ostao do drugog dana ujutro, kad su me iz Trsta odveli u Kopar.

Sudenje.

U zatvoru u Kopru bio sam 20 dana. Nisam si mogao rastumačiti zašto sam baš u Kopru, a ne u Trstu, gdje sam stanovao. Poslije sam doznao, da je disciplina u Kopru mnogo veća, a i sigurnost veća nego u zatvorima u Trstu. Teži prestupnici idu u Kopar. Nisam ni znao zašto sam zatvoren. Teško je bilo mojima kod kuće. Nisu ništa znali o meni. Komandanti karabinijerskih postaja i policijski komesari govorili su, da ne znaju, da sam ja uopće zatvoren, a kvestor nije htio moju ženu ni da primi. Koliko li je mrskih pragova prešla, ali uzalud. Ko da me je nestalo s ovog svijeta. Tražili me i po drugim mjestima u Istri. Konačno iza 15 dana su doznali da sam u Kopru. Ali iza 20 dana nije me više tamo bilo. Prevezli me u zatvor »Regina Coeli« u Rim. Tu sam bio 9 mjeseci, sam samcat u jednoj ćeliji i nisam nikada nikoga vidio osim stražara. Prvput sam se, nakon 9 mjeseci, vidio sa svojim drugovima onog jutra, kad su nas izveli pred sud. Nas devet na jeduom lancu. Kad smo bili skupa, osjećali smo se jačima. Strpali su nas u sudbenoj dvorani u željezni kavez. Oko nas karabinijeri, a u dvorani tridesetak milicionera s puškama u ruci. Na puškama imaju nataknete bodove. U krleteci su nam oslobodili ruke. Iza nekoliko vremena stasiti karabinijer najavio je: »Ulazi posebni sud za zaštitu države«. Kroz mara su vrata ušli oficiri fašističke milicije u paradnoj uniformi s odlikovanjima na grudima. To su bili naši suci. Njihovim dolaskom raširio se po dvorani miris parfema. Taj se miris još bolje osjetio, kad smo pojedinačno dolazili pred njih da nas pitaju. Već taj čin govorio nam je o'nedostojnosti tih sudaca da nas sude, ili barem o neozbiljnom shvaćanju dužnosti suca. Za vrijeme rasprave suci su se dosadivali. Jedino je general Trincali kao pretsjednik suda pratio raspravu. Za nas nije rasprava bila mučna. Savjest nam je bila mirna pa nije trebalo da napinjemo pamet da oprovrgnemo njihove tužbe. Naša obrana bila je optužba Italije radi njezinog postupka sa Hrvatima i Slovencima u Istri. U većoj smo mjeri optuživali mi njih, nego oni nas. Ali su nas morali suditi. Kako bi nas bilo mogli osloboditi, kad su nas zatvorili radi prekršaja, po kojemu je predviđena smrtna kazna? Izrekli su nad nama osudu, kojom smo bili kažnjeni robijom od 3—12 godina. Osudu ne po uvjerenju već po dužnosti. Iza pet dana rasprave vratili smo se u svoje ćelije sa godinama robije na ledima, ali barem sa nekom izvjesnošću. Znali smo, da ćemo se tekar na slobodi opet vidjeti, jer u jednom istom zatvoru ne smiju

da budu dva iz istog procesa, pa smo se prije rastanka bratski izljubili. I dok smo čekali u ćeliji »Palače pravde« na Tiberu, bez ikakvog dogovaranja zapjevali smo pod glas »Hej Slaveni!«, »Lijepa naša« i »Istrane dragi«. — To nam je bila poputbina na novi put. U očekivanju karabinijera da nas odvedu u »Regina Coelic« naš dragi drug Miro Žmak ležao je na kamenoj pleći, prislonio glavu uz medicinarca Lazarića i zaburili su onako kao što naši pastiri pjevaju čuvajući ovce po Vrčevanu

»Tužno cvili sužanj Vladimire

U tamnici kralja bugarskoga«.

Samo sam ja bio oženjen te ostavio kod kuće ženu i djecu, pa mi je Miro natjerao potok suza na oči. On je osjećao bol mojih kod kuće skoro isto kao i ja pa mi je pjesmom htio da dokaže da i on misli na moju dječicu, s kojom se je on toliko puta igrao.

Kad smo se vratili u zatvor bili smo opet tako veseli, da su uzničari bili uvjereni, da smo oslobođeni. Znali smo, da nismo učinili nikakav prekršaj, ali smo znali i to, da smo po političkoj potrebi mogli biti osuđeni i na mnogo veću kaznu. Glavno je bilo da nas ne bude među našim ljudima u Istri i da naša kazna bude primjer zastrašivanja drugima.

Iz Rima su nas rastepli po raznim robijašnicama Italije. Ja sam došao u Sulmonu, rodno mjesto rimskog pjesnika Ovidija. Tu sam postao robijaš, izgubio svoje ime i prezime i dobio službeni naziv »broj 448«.

Ante Iveša

Došlo nam je proljeće

Došlo nam je proljeće
na konju od zlata
dovelo leptire
i ptičija jata.
Obnoć je projahalo
na sve četir strane
i čarobnom frulicom
oživilo grane.
Ustali su gušteri
što su dugo spali
i još drugi pospanci
veliki i mali.

Ljubica je mirisom
posula sve pute,
a šuma je obukla
zelene kapute.
Sada je sve veselo
u polju i gaju,
ptice poje, a janjci
po travi igraju.
Hajdmo i mi, dječice,
pojurimo vani!
U kolo se hvatajmo —
sunčani su dani.

Gabrijel Cvitan

Danas ćete pisati perom...

Malo ima djece, koja se sjećaju, kad su ih prvi put noge ponijele. Rijetki su i oni, koji se spominju, kada su prvi puta navukli na sebe hlače. Ali držim, da između svih mojih mladih prijatelja nema nijednoga, kome ne bi bio ostao u pameti dan, kad mu ono prvi put turiše u ruke pero da se njime okuša na papiru.

Meni je taj dan pred očima, kao da je jučer bio. Moram vam ponajprije reći, da sam imao braće, koja su već davno prije mene pisala perom. Otac i mati gledali su s uvažavanjem njihove perom napisane zadaće, dok bi se na moje radnje na pločici jedva osvrnuli i to uz neki osobiti osmijeh, kao da bi htjeli reći:

— Kakova li je nevoljica ovaj naš Tončić!

Brat je, razumije se, dizao nos visoko i držao se kao da je već svu mudrost ovoga svijeta pozobao.

Međutim je svanuo i moj danak.

Nekoga jutra izmolili mi po običaju molitvu, poposjedali u klupe i sve gledamo, što ono učitelj onako dugo kopa u ormaru. Čekamo i čekamo. Onda se u neke okrene, pa će nam:

— Danas ćete pisati perom...

U mene zaklopotalo srce. U licu se zapalio, noge mi i ruke zaigrane, evo — — sav se tresem. Mogu vam reći, da nijesam pravo ni vidio, kako nam je učitelj porazdijelio pisanke, držala i pera, tako sam bio smućen. Eh, da ste me vidjeli, kako sam vam ono pograbio držalo i uronio ga u tintarnicu. Bit će da sam žestoko udario o dno posudice, jer mi je gotovo u isti čas nekoliko crnih kapi poprskalo ruku. A dogodilo se još nešto. Nekako mi se u onoj drhtavici izmaklo iz ruke držalo, otkotrljalo se niza klupu i palo mi na koljena. Zacrnilo se bijele hlače, a ja se hitro mašim za pero, da ga dignem, kad eto: zaprljala se i ruka... Kako mi pak upravo u taj mah sjela na nos nekakva

omašna muha, ja se dotakoh rukom nosa, da je otjeram, kad ono cijela škola prasne u smijeh, u smijeh, braćo, da se sve orilo. A smijao se pače i sam gospodin učitelj.

Smijao sam se i ja, a da nisam ni znao zašto. A nisam ni pitao. Ja sam imao u onaj čas samo jednu misao: poći što prije kući. A kad je kucnuo taj presretni čas i ja već iz podaljšega doviknuo roditeljima i braći, da sam danas prvi put pisao perom, oni udarili u smijeh i potresujući glavom govorili:

— A mi smo već jadni mislili, da si pisao — — nosom!

Nisam, siromah, ni znao, da mi je sav nos bio zapackan . . .

Veselje

Naša mala Mila
plavokosa vila,
u školi je pjesmu
lijepu naučila

Pjevali su pjesmu
o radišnoj pčeli
kako med i pelud
skuplja danak cijeli

Sad ona i Smilja
njena draga prija
zagrljene kući
idu pjevajući.

Gabrijel Cvitan

Mali računđžije pozor!

$$\begin{array}{l}
 9 \times \quad \quad \quad 1 + 2 = \dots \\
 9 \times \quad \quad \quad 12 + 3 = \dots \\
 9 \times \quad \quad \quad 123 + 4 = \dots \\
 9 \times \quad \quad \quad 1234 + 5 = \dots \\
 9 \times \quad \quad \quad 12345 + 6 = \dots \\
 9 \times \quad \quad \quad 123456 + 7 = \dots \\
 9 \times \quad \quad \quad 1234567 + 8 = \dots \\
 9 \times 12345678 + 9 = \dots \\
 \\
 98765432 \times 9 + 0 = \dots \\
 9876543 \times 9 + 1 = \dots \\
 987654 \times 9 + 2 = \dots \\
 98765 \times 9 + 3 = \dots \\
 9876 \times 9 + 4 = \dots \\
 987 \times 9 + 5 = \dots \\
 98 \times 9 + 6 = \dots \\
 9 \times 9 + 7 = \dots
 \end{array}$$

Tri pjesme

IZ ZBIRKE »MRTVOJ MAJCI« JOŠ SE SJEĆAM . . .

Još se sjećam: spavala je
Posred čara, posred cvijeća,
A oko nje plamtilo je
Svetim plamom bezbroj svijeća,
U sobi je tiho bilo
(Nit u grobu nije tiše)
Ja se čudih, pa se pitah:
»Čemu li je nakitiše?«

Moj je upit nevin čula
Neka dobra, stara baka:
»A mrtva je, bijedno čedo!«,
Pa me ljubnu siromaka.
Ne razumjeh. I kad došli
S mojim ocem crni ljudi,
Ja im šapnuh: »tiho samo,
Da se majka ne probudi...«

Rikard Katalinić Jeretov

MAJČINE OČI

Oči su tvoje, mati mila,
molitve dobre, svete;
oči su tvoje nebeska krila
pod kojima sniva dijete.

U njima bistro nebo se njiše
i tužno srce jeca.
U očima tvojim, mati, piše
kako ti žive djeca.

Iz očiju tvojih sreća kane
kada se milo smiješe
jednako i kad nas uplakane
toplom suzama tješe.

Majčine oči uvijek su lijepe
sjaj njihov ne ruše ljeta,
bile nam zdrave ili slijepo
u njima ljubav cvjeta.

Gabrijel Cvitan

PROLJETNO JUTRO

Prolazim poljem. Bujica sunca
prosu se iza gore.
Pašnjaci, šume i četke žita
u jutarnjoj vatri gore.

Pod srebrenim plaštem blještave
rose
cvjetovi prignuše glave,
s tisuć dragulja u zelenoj kosi
skloniše mlade trave.

Orač umiven vedrinom dana
veselo ravna plugom.
ponosno stupa — nižući brazde
razgovara vókom drugom.

Gabrijel Cvitan

Nadmudrivanja

(Odgovori na šaljiva pitanja sa str. 139)

1. Kad pruži glavu kroz prozor.
2. Zvono.
3. Ključ crkvenih vrata.
4. Mjesec u moru ili u mlaci.
5. To je laž.
6. Slovo »r«.
7. Starosti.
8. To je onaj, koji stoji pred zrcalom.
9. Rak.
10. Jeo je orahe.

Devu nazivaju ladom pustinje. I jeste. Kad sva prometna sredstva zataje, kad auto zaglibi i zastane u pješčanom moru deva ga nadomjesti, njišući se i koracajući s noge na nogu, čas hitrije, čas sporije, ali ne sustajući dok se ne dovine cilje. Deva je zlata vrijedna životinja. Dobro su to znali naši junaci, kad su baš devu odbarali da ih prenese preko nepreglednih pješčanih pustinja i donese do konačnog njihovog cilja — do Abesinije.

Što traže naša dva junaka baš u Abesiniji pitati će mnogi od neupućenih čitatelja? Što? Abesinija je jedna od najljepših, najbogatijih i najzdravijih država u Africi. Budući da leži na visokim planinskim raznicama, koje se penju skoro do pet tisuća metara, podneblje je u njoj vanredno blago i prijatno, iako leži u neposrednoj blizini žarkoga ekvatora. — Abesinci su jedini crnački narod u Africi, koji je uspio sačuvati svoju slobodu i samostalnost. Sva je druga Afrika pod vlašću evropskih naroda, Francuza, Engleza, Talijana, Belgijanaca, Španjolaca i Portugizaca. Zemlje gladni i lakomi Talijani pokušali su još prošlog stoljeća da Abesiniju osvoje, upokore ju i naprave od nje jednu svoju bogatu koloniju, čije će bogatstvo iskorištavati.

Abesinci su se onda digli na noge ko jedan čovjek i sve onako divlji i nenaoružani do nogu potukli Talijane u bitci kod Adué god. 1886., a talijanskog generala Baldasaria uhvatili i osakatili. Tako su Abesinci obranili svoju slobodu, a Talijani doživjeli strašan i sramotan poraz, kakovoga još nikada povijest nije upoznala.

A sada što se događa? Talijani, ne mogući nikako zaboraviti strašnoga poraza, spremaju se danas na rat s Abesinijom. Poslali su već na abesinske granice 160.000 vojnika i nebrojene topove i strojne puške i aeroplane i tankove i sva najmoderija ratna oružja. Odlučili su da pod svaku cijenu otmu slobodu divljoj i prosvjetno zaostaljoj ali lijepoj i bogatoj Abesiniji i stvore od nje talijansku koloniju u kojoj će kojekakvi bahati Kalabrezi i Sicilijanci, gospodovati.

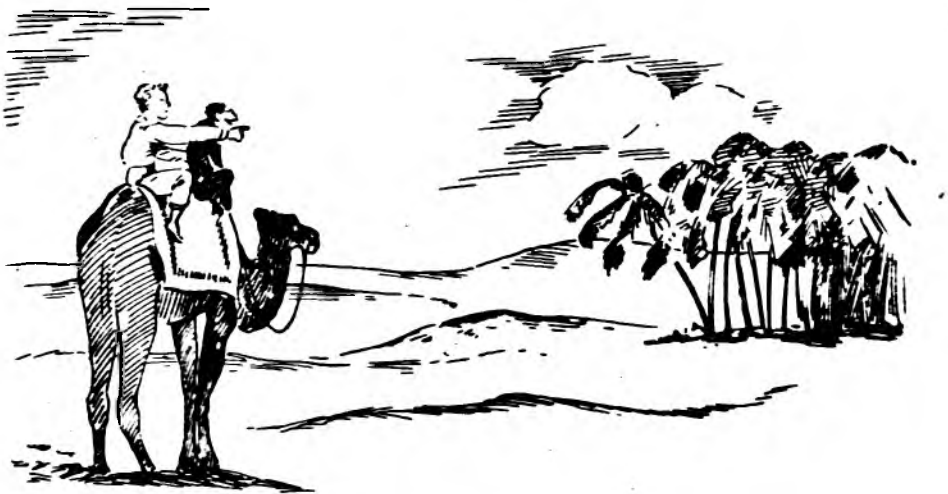
Abesinija se ne da. Odlučila je da svoju slobodu brani do zadnje kapi krvi. Radije će svi poginuti nego li da dopuste da im mrski Talijan otme ma i jednu samo stopu zemlje

A znate što su učinili Talijani. Čuvajući svoje ruse glave, poslali su proti Abesincima našu braću Hrvate i Slovence iz Istre, koji su na-

žalost dospjeli u talij. ropstvo. I sada ona naša pusta istarska mladost mora da gubi glavu i da se bori proti Abesincima, a za Italiju.

— Ne!, rekao je Jožić kad je čuo te vijesti. Ne, — i sto puta ne! Idemo na granice Abesinije i reći ćemo talijanskim vojnicima iz Istre, koji su Hrvati i Slovenci, nek ne dižu oružje proti narodu koji iako je divlji i nedovoljno prosvjećen, hoće da brani svoju slobodu. Neka ne gube glave uzalud. Neka naprotiv svi pređu u Abesiniju pa nek se zajedno s Abesincima bore protiv Talijana, koji im je zajednički dušmanin.

Tako je praskao Jožić, žesteci se. Klok ga je razumio. Predobri su oni prijatelji i predugo su zajedno a da se ne bi shvaćali. I zato je Klok smjesta bio pripravan da uzjaši na devu i pohita tisuće i tisuće kilometara kroz pustinju, samo da izvrši jednu pravednu stvar.

I tako su se Jožić i Klok njihali na devinoj grbači dane i dane, sedmice i sedmice. I Fessan su prešli i beskrajnu libijsku pustinju, od silnog su im jahanja žuljevi iskočili na koži, pa im je krv procurila, ali oni nisu stali. Nakon skoro mjesec dana putovanja, zagledaju jedne večeri u daljini plave obrise visokih Abesinskih planina. Jožić pogleda na zemljovidnu kartu.

— Tu smo, reče. I sad valja da budemo naoročito oprezni. Uzduž Abesinske granice Talijani su jamačno postavili svoje straže. I uhvate li nas, ne ćemo dobro proći. Poznaju oni Kloka i Jožića. Čuju li još da smo im došli buniti vojnike, na prvu će nas granu objesiti, u koliko nam prije toga ne izrešetaju metcima leđa. (Jer oni pucaju samo s leđa!)

Jašeći tako na gladnoj devu opaze u daljini krasnu šumicu.

— Zaobići ćemo je najprije oprezno i ispitati položaje. Tako radi svaki pravi vojnik — reče Jožić.

Padao je već mrak. U Africi, tako rekuć, ni nema prelaza između dana i noći, nema onog lijepog sumračja i onog zlatnog rumenila večernjeg kao kod nas. Noć nastupa naglo. Tek što je sunce zapalo eto ti potpunog mraka.

I tako se naša dva junaka nenadano našu u mraku.

— Ha što se ono svjetluca? — primjeti Jožić i pogleda bolje. — Uistinu nedaleko šumice, s protivne strane vidjelo se šatore. Između šatora gorjela je vatra. Uz vatru sjedila je hrpa veselih vojnika, koji su vrtjeli ražanj i pekli odojka.

— Vidi, vidi pa to su talijanske straže. — Oprezno! Došuljat ćemo se kroz šumicu do njih i slušati o čemu govore.

Kloku su stale sline čuriti iz ustiju. Samo je mljaskao jezikom. Gladnom ko vuku, fini su mu mirisi pečenoga odojka podražavali nozdrve.

— Hum! Morat ćemo im oteti koji zalogaj pa ma što se dogodilo — reče Jožić, gladan i on, jer već dugo ne bijahu jeli mesa, hraneći se u pustinji neprestano suhim datulama, korjenjem kakve biljke i medom divljih pčela . . .

Sjašili su s deve i vodeći ju na uzici sasvim su se tiho došuljali do vojničkih šatora talijanskih predstraža.

Talijani su vrtjeli ražanj. Jedan je otvarao bajunetom konzerve, drugi je napoleonskom gestom nešto deklamirao.

Iznenada strahovit krik prolomi se zrakom . . . U pomoć! U pomoć! vikao je netko iz šume u našem jeziku.

Ko da ga je netko nožem ubo u srce skočio je Jožić — — Odakle ovdje naš čovjek, koji više našim jezikom: u pomoć?

— Cosa dice? cosa dice? uzvrpoljio se njihov sergente, zapovjednik straže.

Jožić je u jednom trenu shvatio sve. Ne mogući se svladati, krikne što ga grlo nosilo:

»Šta, cosa dice, cosa dice. Spasavajte druga kukavice jedne kalabreske!« Skoči ko divlji među vojnike, Klok odmah za njim i pograbe svaki po jednu goruću glavnju s vatre pa bjež u šumu odakle se čuo zov u pomoć.

Došli su u pravi čas. Ogroman jedan gorila bacio se sa jednog stabla na talijanskog vojnika, koji je u šumici čuvo stražu. Stisnuo ga je svojim šakama tako strašno, da su jadniku pucale kosti. U smrtnoj

opasnosti jadni je vojnik viknuo u pomoć u svom materinjem hrvatskom jeziku. On je naime bio također jedan od onih Istrana, koje je Italija poslala u boj proti Abesincima.

Jožić i Klok, ugledav taj strašni prizor nijesu ni časa razmišljali što im je raditi. Gorućim glavnjama bacili su se na gorilu i počeli ga paliti po živom mesu, kud je koji stigao. Sve se divlje životinje strašno boje vatre. To je jedino sredstvo kojim ih možeš otjerati i pobijediti. Klok i Jožić znali su to. Strašni gorila osjetivši vatru, pusti vojnika, zaurliče od boli, i sav goreći ko živa baklja, jer mu se dlaka bila upalila, nagne u bijeg.

Oni za njim s glavnjama. Gorila bježi, i kuda ćeš bolje, nego ravno među šatore pa usred gomile vojnika. Talijani, jer drugi su vojnici bili svi Talijani, ugledav u mraku ovakav strašan prizor: ogromnog upaljenog gorilu, koji je projurio kroz njih ko sam nečastivi, drugi majmun (to je bio naš Klok!) s bakljom u ruci za njim, a malo za njim eto i trećeg bakljonoše nekog čudnog i otrcanog malog svata (bio

je to Jožić!) pobjegoše brate, ko da ih vjetar nosi . . . Ostavili su i šator i puške i ražanj i janjca i konzerve i vino i sve, sve što su imali. Pobjegoše glavom bez obzira i ni čuha ni sluha više o njima. A gorile nestade u šumi ko da ga je zemlja progutala. Bog bi znao kuda li je jedna upaljena zvijer odlutala u paničnom strahu.

Klok i Jožić veselo se povratiše k vatri, tarući zadovoljno ruke.

— Stoj! reče Jožić, a onog našeg vojnika, zar ćemo tako ostaviti? Pohitaše stoga natrag u šumicu i dovedoše vojnika. On ih je prestrašeno gledao. Nije mogao doći k sebi od začuđenja: Što se to sa mnom događa? mislio je u sebi.

Snivam li ili sam već na drugom svijetu?
Za jednu ga ruku primio Jožić, za drugu Klok.

Što je to? Tko je taj dječak, koji ga tako prijateljski vodi? A tko je taj pitomi majmun?

— Pridrži ga bolje, Klok! reče meko Jožić.

Vojnik Istranin u jednom je času shvatio sve, čim je čuo ime Klok. Ta tko ga od Istrana ne pozna.

— Klok?! povika ushićeno, — pa zar je moguće da si to ti? Jožić? Jesi li ti, dječčače, onaj glasoviti Jožić pustolov i prijatelj naše Istre?

— Jest!, druže! Mi smo to! I zahvali Bogu da smo se u ovom času ovdje našli. Da smo samo jednu sekundu zakasnili, tebe više ne bi bilo među živima. A tko si ti?

— Ja sam Ive Pilarić iz Lindara kraj Pazina. Dodijelili me u brdsko topništvo i poslali me amo. Sam sam ovdje među talijanskim vojnicima. Druga je vojska daleko otraga. Tamo imade mnogo naših ljudi, samo su oficiri i podoficiri Talijani.

Ovo je prva predstraža i ja sam večeras bio na straži kad eto nesreće, malo što nisam zaglavio. Što bi moja jedna majka tamo pod Lindarom, kad bi dočula da sam poginuo daleko ovdje u Africi? Baš vam hvala što ste me spasili.

— Ništa, ništa, prijatelju, nemaš na čemu zahvaljivati. Mi smo zato i došli amo da pomognemo našim ljudima, koji se bore u talijanskim redovima. A sada na večeru. Bit će obilata i dobro će nam prijati, je li Klok?!

Klok mljasne jezikom i mahne repom od veselja. Sjedoše uz vatru. Odojak je bio već lijepo ispečen.

— Addio Kalabrezi, raspoložio se Pilarić. Vi bježite, a mi ćemo omastiti bradu.

Klok je otvorio škatulju konzerve, Pilarić je donio ispod šatora nekoliko flaša vina i oni udariše gostiti se...

— Aha! Hvala Bogu! Naša je ekspedicija u Abesiniju dobro započela, reći će Jožić.

— Dao Bog, da još bolje završi — nadoveza Pilarić i kuene se s Jožićem.

Ilustrirao: B. Koemut (umjetnički atelier »TRI«)

Napisao: Ernest Radetić

Nevidljive ladje - ili dok ne svane jedan dan

Bože mili, čuda nevidjenoga, — šta li se je tolika vojska na obali slegla? — ili grmi, ili se zemlja trese, pa ljudi pobješko iz kuća, da ih ne saspu ruševine, Niti grmi, nit se zemlja trese, već to šumi more oko parobroda, koji je taman stigao, i pronosi se šapat, u po čuda, u po straha: chi va, chi vien? Ko ide, ko dolazi?

I svakog, svakog dana tako, izlazila bi vojska tankih nogu i glomaznih šešira na obalu i na pojavu najmanje ladje. I uvijek isti šapat: chi va, chi vien? I uvijek isti pogledi: šuplji i prazni.

To se je zbivalo za vrijeme italijanske okupacije našeg ostrva.

Chi va, chi vien...

Ali ne vidješe nikad ni da kod od naših dolazi, ni da odlazi...

A odlazilo se je i dolazilo...

A oni nisu znali ni kojim putem, ni u koje vrijeme...

Nisu znali ko je dolazio, šta smo dobivali...

Doznali bi jedino, i to naknadno, kad bi koga nestalo iz njihove vlasti.

Doplivale bi nam često i nevidljive ladje, upućivala su ih k nama naša braća iz slobode... Najviše smo se veselili takvim ladjama.

Zatočeni smo stajali na našem ostrvu, skrivali smo se s našom nadom po našim domovima, očekivali smo čas...

... da oni odu,

... da nam naši dodju.

A oni?

Ci siamo e ci restiamo! Tu smo i tu ćemo ostati!

I opet: chi va, chi vien?

Dok ne svane jedan dan... veliki dan... najveći dan otkad je Bog stvorio ostrvo:

Doznadoše potpunoma komu je da ide, a komu je da dodje i ostane.

I dok je svijeta i vijeka spominjaće se na koji li način odoše oni, koji za tri crne godinice dana klicahu po našem ostrvu: ei siamo...

To nije bio odlazak kakav priliči ljudima, to je bio bjesomučan bijeg. Glavom bez obzira otploviše, dok mala četa naših Bijelih Orlova stupi na tle našeg ostrva. I što su prangije i maškule jače tutnjile, što su zvona jače zvonila, i što je narod silnije klicao, postupno je rasla i brzina odmićućih ladja.

Zaman mi veselje. Sa rodnog mi ostrva nazrijeti mogu i prostim okom obrise ostrva Lastova, na koje, u vrijeme ono kad, omamljeni sirenskim zvucima slobode, vjerovasmo čak i u Talijane, — ušuljali se bijahu oni pod istom izlikom, pod jednakim okolnostima, kao i na naše ostrvo. I ne samo na moje i Lastovo ostrvo, već i na ostala dalmatinska i istarska ostrva, gradove i varoši čak do Trsta grada i preko njega, sve do Soče.

Nema ih već na našem ostrvu.

• Ali ima ih, ostali su i na Lastovu, i u Zadru, Rijeci, Trstu...

A naši onamo!...

Zatvoreni sa svojim nadama stoje u svojim kulama i čekaju.

Dolijeću li i k njima, zarobljenima, nevidljive ladje, koje dolijetahu k nama u onim prvim danima dok bijasmo svi na Primorju u ropstvu?

Izgradjivala je te ladje iskrena ljubav, duboka vjera, čvrsta volja, zavjetna misao, goruća želja sve naše braće diljem čitave domovine.

Braća naša onamo čekaju naše nevidljive ladje...

Ja svoju uputih. Da bi ju sreća pratila.

(Beograd)

Ljubidrag Garčina

Na dragom pragu

Istom je sunce obasjalo vrhunce drage Učke gore, već su karabinjeri upali u Matićevo dvorište. Matić je još spavao u svom krevetu. Majka Luca bijaše ustala. Vika, mrskih im ljudi, probudila Matića. Brže obuče hlače i pođe iz kuće, da vidi tko to psuje njegovu majku.

»Ta, legao je odmah s večera i spavao je cijelu noć«, govorila je Luca crnim karabinjerima.

»Nije istina!..... Lažeš!..... Svi vi Slaveni lažete!... No, izbićemo mi vama te laži iz vaših tvrdih glava«,.... derao se crni Kalabrez.

»Gdje je sin?« viknu drugi karabinjer.

»Evo me!... Što želite?« ogłosi se Matić stisnuvši zube. Odmah se sjeti oca, kojeg su isto tako jednog jutra odveli i koji se nije nikad vratio. Da neće možda i mene tako, pomisli Matić. Jer, oni su bezobzirni, tuku, ubijaju... u leđa, šaljaju u zatočeništvo; upravo barbarski postupaju s našim narodom.

»Hajde s nama — noćno skitalo« dreknu karabinjer.

»Ti si veće skitalo kalabreško« vrati Matić i podiže ruku; no u tom ga shvati kundak drugog karabinjera. Luca vrisnu:

»Ne tucite mi dijete! Ja sam ga rodila....!«

Karabinjeri se nisu obazirali na povredeno majčino srce; pograbiše Matića svezavši mu ruke i potjeraše ga — sve onako bosa i neodjevena.

Luca pođe za njima, da vidi i čuje kuda će s Matićem i što hoće od njega. Da ga ne ubiju! Nemaju oni srca!

Matić se osvrnu na majku, da joj nešto reče, no karabinjer ga nemilosrdno gurnu kundakom.

»Jao!.... Ne tucite ga..., nije on ništa kriv« — vikaše i plakaše nesretna majka.

Lucine riječi dirnuše njene susjede, koji počehše vikati i prijetiti se karabinjerima. Ovi, od prirode plašljivi, vidješe da bi mogli zlo proći vrata se s Matićem u njegovu kuću, sveudilj ga gurajuć kundacima.

Što je bilo? Htjedoše mu dokazati, da je sinoć bio na sastanku kod učitelja. Pustiše ga, jer su svi susjedi dokazivali, da je Matić cijele noći bio u krevetu.

Ostavši sami reče majka:

»Sine,.... bježi! Ubijete!... Iđi u Jugoslaviju! Možda će nam kada biti bolje,... vratićeš se! Makni se silnicima!....

Težak bijaše rastanak, no Matić je pobjegao pred divljaštvom tlačitelja.....

Prošlo je nekoliko godina, Matiću stiže pismo, da mu je umrla majka. Srce mu skoro puče od silne boli. Eto, sve su mi uzeli: oca, majku, ime, jezik; uopće sva ljudska prava. Idem natrag! Na grob majke!, bijaše tvrda Matićeva odluka. Pređe granicu. Putovao je samo noću. Nakon nekoliko dana bijaše već pod Učkom gorom. Još jedna noć i evo me kod kuće! Kako li mi izgleda?... Kako li mi sahraniše

majku? Sirota, sigurno je umrla od boli za mnom! Možda su je ubili? Suze mu navreše na oči.

Mrak se spusti, a Matić krene. Posljednja noć. Prije sunca ću stići. Doći ću na dragi prag u dom svoj! U tim i takovim mislima opazi, da sunce već obasjava vrhunce drage Učke gore. Zora je! Eno crkvice, eno njegova sela, eno i njegove kućice. Vidi on nju! Pode brže. Evo ga pred njom!

»Što, ... Što je to? ... ukočen stoji Matić.

Na njegovoj kućici pribijena ploča, a na njoj napisano:

Arnaldo Giannelli
calzolaio

Matić čita čita misli čita a crna slova »Arnaldo Giannelli« sve mu se miješaju u glavi.

»Što! Giannelli?... Talijan.... u mojoj kućici!... Talijan... da živi u njoj,.... Giannelli, da gazi moj dragi prag?! To ne može biti! Ne..... ne!....

Slijedeće noći planula je Matićeva kućica.

Fuček Martin

Za srećom

Sunašće se osmjehiva
Sa vrhunca kršni: gora
A on pustom stazom kroči
Put dalekog, onog mora.
Pritisla mu kuću bijeda
Žena gladna, djeca tužna
Krenuo je sreću tražit'
Potreba jer bješe nužna.

Hladna hiša tiho pada
Gusta magla zemlju skriva
A Istranin tražeć' rada
O čarobnoj sreći sniva.
Gle! U mračnom rovu kopa
Željan sunca, za njim gine
Vene, mrije, tražeć' sreću
I sjeća se domovine.

Strašna bura selom bjesni
Snijeg i vihor zaigrali
Zavijaju pred kućicom
Gdje se svjetlo slabo pali
Otvore se vrata kuće
Žena krikne, djeca lete
A on tužan, slomljen stoji:
»Ženo, nema sreće klete!« —

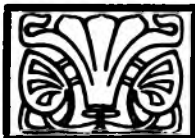
Visoko (Bosna)

Zvonimir Došen
uč. IV. r. franj. gimn.

JURIĆ I FRANIĆ

Jurić: Naš je učitelj veoma pametan i učen čovjek.

Franić: Kako da ne bude, kad ide već toliko godina u školu.

Sat, koji, bez navijanja, ide neprekidno od 1916. godine. Takav se sat nalazi u Švedskoj u gradiću Orebre. Zadnji je puta navijen u mjesecu listopadu godine 1916. Sat se navija sam od sebe i to na taj način, što mu je stroj ureden poput barometra, tako da se njegovo pero svaki puta kada je zrak hladan i vlažan pod pritiskom zraka stisne i navije.

Na čemu pišu urođenici u Prednjoj Indiji? Na jugu Indije, na otoku Ceylonu, urođenici ne upotrebljavaju papir za pisanje, nego pišu na bijeloj brezovoj kori ili na širokom palminom lišću. Ta je vrst palme visoka 30 metara, a živi 60 do 70 godina, nakon čega se osuši. Cvate samo jedamput u svom životu i to neposredno prije nego što ugine. Cvijet joj je sasvim bijel i dosegne veličinu od 5 do 6 metara. Listovi su te palme veoma veliki, pa se upotrebljavaju kao suncobrani, a urođenici pokrivaju njima svoje kolibe.

One listove koje se misli upotrebiti za pisanje posebno se pre-
raduje. Najprije ih se dobro osuši, zatim ih se namoči, pa opet osuši. Iza toga ih se kamenom ili školjkom dobro ostruže i izglati. Tako pri-
premljene izreže ih se u trake dugačke 3 do 10 cm, a široke 30 do 90 cm. Na tim se trakama piše i kažu, da je takav papir mnogo bolji i izdrž-
ljiviji od našeg papira.

U Danskoj ljudi ne krađu. Danska je, kako znamo, jedna od naj-
prosvjećenijih država na svijetu. Tamo nema nepismenih ljudi, a veoma
je velik broj seljaka, koji su svršili sve škole, pa i sveučilište. Kradji-
vaca tamo tako rekuć ni nema. Možete mirne duše ostaviti pred hotelom
kovčeg po nekoliko dana, a da nitko ne će u njega ni dirnuti, iako će
proći mimo njega na stotine i stotine ljudi. Automobiliste ostavljaju
automobile na ulici nezaključane, na sjedalima ostave kaput, fotografski
aparatus, rukavice i druge stvari, a nikad se još nije dogodilo, da bi tko
išta odnio.

Lijepo je to, kad imade toliko poštenih ljudi u jednoj državi.

Kada su djeca bolesna, pa moraju ostati koji dan u krevetu, valja
postupati s njima veoma obzirno. Da ne bi danju spavala dobro je ako
im se daje kakvu igračku, da se njome pozabave. Inače će zaspati po
danu, a po noći ne će moći spavati, što je za njih i njihovu okolinu
prava muka. Tomu se može pomoći time, da ih se kroz dan par puta
prenese s jednoga mjesta na drugo. U svakom slučaju valja da imadu
dosta čistog zraka. Leže li djeca nekoliko dana u krevetu izgube tek, pa
im zato valja davati samo laku hranu, ali ipak u dovoljnoj količini,
da ne oslabe. Dječjim bolestima valja posvetiti veliku pažnju, jer svaki
nemar može imati za dijete teških posljedica. Čim opazimo, da dijete
imade vrućinu ne puštajmo ga van, nego ga metnimo u krevet. Sada
na proljeće mnogo trpe djeca od angine, gripe i kašlja.

Zlato. Zlato se u posljednje vrijeme na svijetu sve više upotrebljava. Naročito ga zubari mnogo trebaju, jer popravljaju njime zube. U posljednjih 450 godina iskopano je na cijelome svijetu 35.000 tona zlata (jedna tona ima 1000 kila!) u vrijednosti od 580 milijarda francuskih franaka. Najveći je dio toga zlata iskopan u južnoj Africi, skoro 50%.

Srebra se u tom istom vremenu iskopalo 476.800 tona u vrijednosti od 365 milijarda francuskih franaka. Jednako kao što zlato, tako je i srebro u glavnom spremljeno u narodnim bankama. Najviše se srebra iskopa u Meksiku.

Najveći vodopad na svijetu nalazi se na poluotoku Labradoru u Sjevernoj Americi. Slapovi se ruše u dubinu od 610 metara. Iza njega dolazi vodopad u Novoj Zelandiji, koji se ruši u dubinu od 581 m, zatim vodopad Yosemite u Sjed. državama Amerike sa 422 m. Na petom je mjestu vodopad u Britskoj Kolumbiji 366 m. Najznamenitiji i najljepši vodopad na svijetu, slapovi Niagare, dolaze istom na dvadeset i drugo mjesto.

Indijanci su mislili da se aeroplani ležu iz jaja. Južnoamerička republika Kolumbija nabavila si je nedavno nekoliko aeroplana i uređila aerodrom za pristajanje. Crvenokožni stanovnici orinočnih prašuma imali su tako prilike, da prvi puta u svom životu vide tu orijašku pticu, na kojoj lete bijeli ljudi. Kada je nedavno na uzletištu pristao veliki Fordov tromotorni aeroplan, opazili su čuvari da se tri Indijanca oboružana lukom i strijelicama šuljaju oko aeroplana i plaze pod krilima. Straža je odmah uhvatila Indijance, koji su, podvrgnuti ispitivanju konačno priznali, da su po nalogu svoga poglavice htjeli pronaći jaja te ogromne ptičurine, koja bi onda kod kuće nasadili, da im se iz njih izlegu mladi aeroplani, s kojima bi se mogli poslužiti u borbi sa svojim bijelim neprijateljima.

Najdragocjeniji šah imade maharadža gualiorski, koji je nedavno bio u Londonu na svečanostima u počast kralja Gjure. Šahovske figure su sve od suhoga zlata iskićene smaragdima, dijamantima i drugim dragim kamenjem. Za izradbu tog šaha platio je maharadža 14.000 engl. funti (jedna funta imade oko 250 dinara).

Brdo knjiga. U Sovjetskoj je Rusiji naštampano u godini 1934. 466 milijuna knjiga. 46 milijuna knjiga obrađivalo je tehnička pitanja, a 32 milijuna knjiga bilo je seljačkih.

Dječje društvo za obranu ptica ustanovljeno je u Engleskoj i imade nekoliko tisuća članova. Predsjednik toga društva imade sada 12 godina. Posredovanjem toga društva engleski je parlament donio zakon kojim je zabranjeno loviti i ubijati ptice u prirodi.

Knjiga od suhoga zlata. Ima samo jedna jedina na svijetu. Nedavno je bila na dražbi u New Yorku, kada se je prodavala ostavština nekog milijonara. Tu je knjigu kupio dotični milijunar od jednog indijskog maharadže za 500.000 dolara (jedan dolar vrijedi oko 50 dinara). Zanimat će vas, kako knjiga izgleda. Ima samo 50 zlatnih listova. Listovi su sašiveni zlatnim nitima. I uvez knjige je od zlata. Slova su na listovima urezana. U knjizi piše, da je knjigu maharadža dobio od svojih podanika godine 1876.

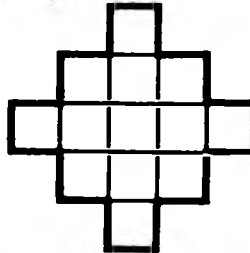
ZAGONETKE I ODGONETKE

ZAGONETKE

1) PUŽEVA KUĆICA
(Salvin Pešušić, Korčula)

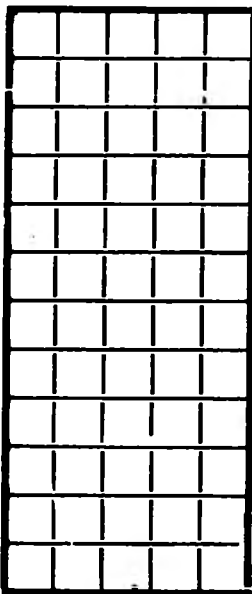
N	J	E	J	I	A
A	K	U	M	D	
A	D	V	U	A	
Č	L	A	K	K	
U	D	I	N	I	

2) KRIŽALJKA
(Salvin Pešušić, Korčula)

konsonant
ima svaka orkva
grad u Dalmaciji
određeno vrijeme
konsonant

3) ISPUNJALJKA
(Fara Zvonimir, Varaždin)

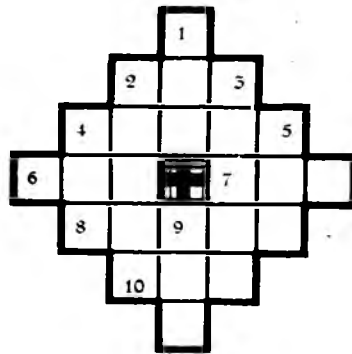

lomača životinja
nuško ime
crasan ili ...
neoslobod. zemlja
gromovnik
broj
livlja zvijer
ovac riba
žensko ime
rijeka u Africi
turska vjera
grad u Italiji

II

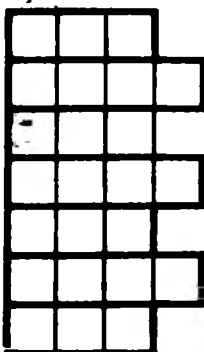
I—II Glasnik kojega čitaš.

5) KRIŽALJKA
(Davor Baković, Zagreb)

Vodoravno: 2 sport, 4 grad u Poljskoj, 6 otok na Jadranu, 7 ori-
jaška riba, 8 zanimanje, 10 dolina.
Okomito: 1 prokop, 2 ptica, 3 sa-
moglasnik. 4 lagan, 5 vidi se u rije-
kama, 9 hodanje.

4) ISPUNJALJKA
(Fara Zvonimir, Varaždin)

muško ime
velika voda
prva žena
rijeka kraj Lenjin
grada
vrijeme
mjera za papir
rijeka u Africi

II

I—II Svaki kršćanin imade.

7) POSJETNICA
(Marijan Vajda)

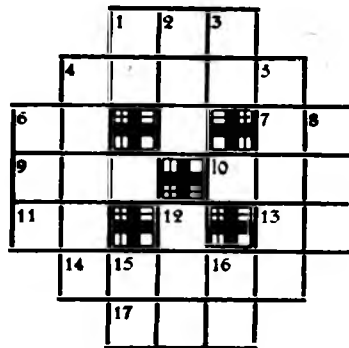

Koji list najradije čita?

PREMETALJKA
RATIN SAŠA

Zarobljena pokrajina.

6 KRIZALJKA
(Marijan Vajda)

Vodoravno:

- 1 životinja živi u vodi
- 4 mjera za zlato
- 6 dom. životinja
- 7 mjera za površinu
- 9 prijedlog
- 10 prva žena
- 11 prijedlog
- 13 ako skraćeno
- 14 muslimansko sveto pismo
- 17 ura

Okomito:

- 1 egipatsko božanstvo
- 2 vrst papige
- 3 produž. oblik prijedloga
- 4 ruski konjanik sa Dona
- 5 najviši odio kuće
- 6 otok u Jadranu
- 8 ide natraške
- 12 kratica za: franjevac
- 15 dio kola
- 16 konj

ODGONETKE IZ 8. BROJA

1. Vodoravno: Kozarac — rod — lan — nadaren
Okomito: Koloman — Rab — Nazaret — pas
2. Željezničar, tokar
3. Rubac, uraru, barok, aroma, cukar
4. Beograd
5. Jožić i Klok
6. Vis, Vir, Vid, Vim
7. Vladimir Gortan.

Ispravno su odgonetnuli: Kreša Kružić, Hreljin — Olga Nosić. Ivaničgrad — Lucija Gospodnetić, Marina — Slobodan Budak, Zagreb — Antica Salinger, Prilišće — Zorka Marunić, Kostrena Sv. Barbara — Zvonimir Vučićević, Županja — Zdenko Krajnović, Skrad — Drago Mladen, Lupoglav — Vinko Janeš, Skrad — Franjo Jaksetić, Zagreb — Davor Baković, Zagreb — Slavica Kvaternik, Kloštar Ivanić — Olga Kraljić, Sušak — Dragan Paden Kostrena Sv. Barbara — Ivo Acinger, Gor. Šarampov.

»Mali Istranski« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Beškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31. Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Beškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 25. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.